

Ärende: VN/34515/2024

Bildning visar vägen för Finland - En vision för högskoleutbildningen och forskningen fram till 2040 - begäran om kommentarer

1. Finland är en föregångare inom bildning, demokrati och vetenskaplig frihet.

Är målet en motiverad del av visionen för högskoleutbildningen och forskningen? Har rätt aspekter valts till dess innehåll?

2 ja, huvudsakligen

Precisera ditt svar vid behov. Till vilka delar bör målet exempelvis ändras, hur bör det formuleras?

Visionens betoning av akademisk frihet, kritiskt tänkande och öppen vetenskap välkomnas. Däremot saknas tydliga nationella satsningar på öppen forskningsinformation och forskningsinfrastrukturernas betydelse. Stöd för dessa åtgärder saknas i åtgärdsförslagen. Vägen hur vi når till föregångarstatus måste också definieras bättre genom gemensamma satsningar, dvs finansieringen bör garanteras för att kunna föra utvecklingen mot detta håll.

Har man i de åtgärdsrekommendationer som är kopplade till målet identifierat de väsentliga åtgärderna och valt ut dessa till rekommendationerna? Är åtgärderna korrekta?

2 ja, huvudsakligen

Precisera ditt svar vid behov. Fattas det exempelvis åtgärder, bör antalet åtgärder minskas, förutsätter någon av åtgärderna formulering? Precisera på vilket sätt.

Kommentarer till åtgärds punkter:

p 5: Ansvarsfull forskningsutvärdering (CoARA-principerna, obs! förkortningen bör förklaras) lyfts fram. Detta kräver öppna system för forskningsinformation, bl.a. så att data inte fastnar i kommersiella databaser. Visionens krav på full praktisk tillämpning av CoARA i meritering och rekrytering välkomnas.

2. Utbildning är till för alla, och möjligheterna ökas framför allt för unga.

Är målet en motiverad del av visionen för högskoleutbildningen och forskningen? Har rätt aspekter valts till dess innehåll?

2 ja, huvudsakligen

Precisera ditt svar vid behov. Till vilka delar bör målet exempelvis ändras, hur bör det formuleras?

Vi stöder visionens mål att fler unga ska avlägga högskoleexamen (60 %-målet) och att övergången från andra stadiet snabbas upp. Detta kan dock inte nås utan ekonomiska satsningar på universiteten. Med nuvarande resurser är målsättningen svår att uppnå.

Formuleringen om en avgiftsfri högskoleexamen för varje finländare kan tolkas som att studieavgifter för EU/EES-studerande eventuellt kan införas framöver. Detta kan vi inte stöda, alla EU/EES-medborgare bör hanteras på ett jämlikt sätt, såsom lokala medborgare.

Har man i de åtgärdsrekommendationer som är kopplade till målet identifierat de väsentliga åtgärderna och valt ut dessa till rekommendationerna? Är åtgärderna korrekta?

3 endast delvis

Precisera ditt svar vid behov. Fattas det exempelvis åtgärder, bör antalet åtgärder minskas, förutsätter någon av åtgärderna formulering? Precisera på vilket sätt.

De åtgärder som listas i visionen bildar inte ännu en plan för att nå målet på 60 % högskoleutbildade unga vuxna. Det behövs en mer systematisk och analytisk helhetsplan och tillräcklig finansiering.

Kommentarer till åtgärdspunkter

”Unga garanteras en smidig tillgång till högskoleutbildning”

p 1: Försöket med studiesedel för den öppna högskoleutbildningen är en ganska detaljerad åtgärd. Här kunde det hellre hänvisas till målsättningen med studiesedeln och hur man planerar fortsättningen.

p 2: Här kunde syftet med utvecklandet av samarbetet mellan högskolor och andra stadiet skrivas ut.

p 5: Punkten innehåller två olika åtgärder som kunde vara separata punkter, var för sig.

Därtill kunde det finnas en punkt om att studerandes möjligheter att studera på heltid beaktas (ekonomiska förutsättningar).

”Utbildningsutbudet motsvarar de framtida kompetensbehoven”

p 2: Visionens fokus på kontinuerligt lärande är positivt, men det kräver långsiktigt statligt stöd och en tydlig nationell strategi för vuxenstuderande.

”Engagemanget i studier och kvaliteten på utbildning blir bättre”

p 1: Visionen aviserar en nationell referensram för studievägledning och betonar studerandes välbefinnande. De här initiativen välkomnas och bör stödjas med resurser. Det är oklart vem som ansvarar för att utveckla en nationell referensram för handledning och lärande.

”Möjligheterna att utbilda sig blir bättre genom en flexibel examensstruktur”

p 1: Visionen förespråkar bredare kandidatprogram. Utveckling i linje med detta pågår redan vid universiteten.

p 2: Hittills har fokus varit på korta examina som komplement till tidigare studier, s.k. behörighetsgivande helheter. Det borde förklaras bättre vad som avses med korta examina som en väg till högskoleutbildning. Vi har s.k. öpu-leder som utgör t.ex. grundstudier och som är en inkörsport till högskolestudier men det är inte en kort examen. Vad avses här?

p 3: Förtydligade och förenklade examensbeteckningar är välkommet.

p 6: Målsatt tid för avläggande av doktorsexamen är välkommet.

Tillägg: UKM:s förordning om utbildningsansvar borde förenklas. Man borde skapa bredare områden än nuvarande ämnespreciserade utbildningsansvar.

3. Kreativa experter och ambitiös forskningsverksamhet förnyar samhället.

Är målet en motiverad del av visionen för högskoleutbildningen och forskningen? Har rätt aspekter valts till dess innehåll?

2 ja, huvudsakligen

Precisera ditt svar vid behov. Till vilka delar bör målet exempelvis ändras, hur bör det formuleras?

Visionen understryker forskningens genomslag i samhället (t.ex. genom starkare innovationskluster och ökad internationell attraktionskraft) – detta är viktigt. Behovet av fler forskarutbildade i samhället och attraktivare forskarkarriärer (t.ex. fler postdoktorala tjänster och tenure track-lösningar) noteras.

I visionen saknas omnämnande av forskningsinfrastrukturer, t.ex. arkiv, specialsamlingar och motsvarande viktiga resurser som borde uppmärksammas. EU-perspektivet (ERA- och EU-ramprogram) lyser med sin frånvaro trots dess stora betydelse för forskning och finansiering. Likaså saknas i visionen olika aktiva samarbetsnätverk i Europa inom forskningen, inklusive brett arbetande universitetsallianser som ger förtroendebaserad bas för långsiktiga och effektfulla samarbeten.

Har man i de åtgärdsrekommendationer som är kopplade till målet identifierat de väsentliga åtgärderna och valt ut dessa till rekommendationerna? Är åtgärderna korrekta?

2 ja, huvudsakligen

Precisera ditt svar vid behov. Fattas det exempelvis åtgärder, bör antalet åtgärder minskas, förutsätter någon av åtgärderna formulering? Preciserar på vilket sätt.

Kommentarer till åtgärdspunkter

”Kvaliteten och verkningsfullheten i högskolornas forskning och FoUI-verksamhet blir bättre”

p 4: Förändringar i forskarutbildningen (slopande av licentiatexamen, målsatt tid för doktorsexamen, enhetligare modeller) förutsätter att universiteten planerar för ökad handledningskapacitet och uppföljning av doktoranders karriärer.

”Högskolorna är föregångare inom ansvarsfull internationalisering”

p 1: Planering för att utbildningsprogram framöver ska innehålla en utbytes- eller mobilitetsperiod pågår redan vid universiteten. Frågan är om det är realistiskt och ändamålsenligt att det här ska gälla alla utbildningsprogram?

p 2: Varför sätts arbetslivsfokus bara på internationella (inte alla) examensprogram?

p 3: Fler utbildningar bör ges tvåspråkigt (svenska/engelska) för att integrera internationella studerande. Detta välkomnas men förutsätter lagändringar för att möjliggöra tvåspråkiga examina. Det är också oklart vad som avses med funktionell tvåspråkighet. Här kunde visionen vara mer konkret och lyfta fram att funktionellt tvåspråkiga program kan både vara finsk-engelska och svensk-engelska, d.v.s. att målet är att internationella studerande lär sig någotdera nationalspråket (till en viss nivå) inom ramen för sin utbildning.

4. Djärv förnyelse skapar framtidens kompetens: högskolornas specialisering och samarbete stärks.

Är målet en motiverad del av visionen för högskoleutbildningen och forskningen? Har rätt aspekter valts till dess innehåll?

2 ja, huvudsakligen

Precisera ditt svar vid behov. Till vilka delar bör målet exempelvis ändras, hur bör det formuleras?

Språkperspektivet saknas. Visionen nämner varken svenska eller finska explicit. Det är viktigt att minoritetsspråkens roll beaktas vid profilering och specialisering.

Har man i de åtgärdsrekommendationer som är kopplade till målet identifierat de väsentliga åtgärderna och valt ut dessa till rekommendationerna? Är åtgärderna korrekta?

3 endast delvis

Precisera ditt svar vid behov. Fattas det exempelvis åtgärder, bör antalet åtgärder minskas, förutsätter någon av åtgärderna formulering? Preciserar på vilket sätt.

All utveckling bör inte begränsas till att vara en gemensam uppgift för hela högskolesektorn. Det behöver finnas utrymme för sektorer och högskolor att profilera sig och driva innovativ utveckling.

Kommentarer till åtgärdspunkter

p 1: Visionens mål att avskaffa överlappande utbildningar och förtydliga utbildningsansvar väcker frågan hur enskilda universitet påverkas när roller ses över. Visionen kan leda till färre aktörer på högskolefältet vilket initierar för varje högskola att proaktivt öka samarbete (t.ex. inom koncerner och med andra lärosäten) för att trygga sin position och påverka utvecklingen.

p 2: Vad avses med formuleringen att UKM stöder högskolornas specialisering? Syftar man på en tydligare ansvarsfördelning mellan yrkeshögskolor och universitet, mellan universitet, något annat?

p 6: Det är oklart vad som avses med databaserad högskoleutbildning. Det är viktigt att vi lagrar, bearbetar, analyserar och använder data på många olika sätt, men för universiteten är det i första hand på forskning baserad undervisning som gäller. I den forskningsbaserade undervisningen ingår naturligtvis databaserad kunskap på olika sätt.

p 7: Visionen ställer två konkreta digitaliseringsmål: (1) Högskolorna ska med UKM:s stöd utveckla digital infrastruktur, dataresurser och datautnyttjande för att möjliggöra datadriven verksamhet; (2) UKM tillskapar en gemensam helhetsbild av sektorns digitala tjänster/system med tydliga roller, ansvar och en gemensam utvecklingsplan. Det här är en mycket välkommen åtgärd. Nuläget är långt ifrån idealiskt och en tydlig ansvarsfördelning skulle vara önskvärd.

5. Med sikte på tillväxt: finansieringen av högskoleutbildning och forskning blir mångsidigare.

Är målet en motiverad del av visionen för högskoleutbildningen och forskningen? Har rätt aspekter valts till dess innehåll?

3 endast delvis

Precisera ditt svar vid behov. Till vilka delar bör målet exempelvis ändras, hur bör det formuleras?

Visionens finansieringsavsnitt upplevs som vagt och allmänt formulerat. Det talas om att systemet ska "förnyas" och basfinansieringen "tryggas", men inga detaljer eller nivåer anges. Långsiktig offentlig basfinansiering nämns bara kort och fokus ligger på att öka övrig finansiering (privat, EU). Det finns en oro för att detta innebär fortsatt ökat projektberoende ("hankehumppa") och att någon verklig ökning av basanslagen uteblir.

Konkreta mål eller siffror för finansieringsnivåer saknas. Visionen anger t.ex. inget om det totala resursbehovet, vilket gör det oklart om visionens ambitioner backas upp ekonomiskt.

Har man i de åtgärdsrekommendationer som är kopplade till målet identifierat de väsentliga åtgärderna och valt ut dessa till rekommendationerna? Är åtgärderna korrekta?

3 endast delvis

Precisera ditt svar vid behov. Fattas det exempelvis åtgärder, bör antalet åtgärder minskas, förutsätter någon av åtgärderna formulering? Precisera på vilket sätt.

Grunderna för finansieringen av högskolorna måste även i fortsättningen vara transparenta och tydliga samt främja förutsägbarhet, stabilitet och autonomi. Den indikatorbaserade modellen fungerar bra.

Kommentarer till åtgärds punkter

p 1: Kontinuitet och förutsägbarhet är mycket viktigt när det gäller finansieringsmodellen. Kontinuitet och förutsägbarhet är grundförutsättningar för att på ett målmedvetet sätt kunna planera universitetsverksamheten så att vi når våra gemensamma målsättningar i visionen 2040. Finansieringsmodellen kunde med fördel också förenklas. Kvalitet och verkningfullhet är svåra mätare och kräver mycket tydliga ramar för att fungera.

p 2: Är det här utvärdering utöver det redan existerande auditeringssystemet med utvärdering som utförs av KARVI, för utvecklandet av högskoleutbildningen (jfr KARVI:s fjärde utvärderingsrunda 2025-2030)? En gemensam kvalitetsmodell för forskning kräver stora resurser. Är det realistiskt under kommande år?

p 3: Förhoppningsvis innebär det här inte att finansieringskällorna blir många och splittrade (jfr ovan, p 1).

Helheten av visionens mål och åtgärdsrekommendationer

6. Saknas det något väsentligt från visionens mål och åtgärdshelheter? Bör något delområde prioriteras eller avprioriteras?

Visionen kunde kompletteras med skrivning om universitetens centrala roll i att bygga upp kompetens och motståndskraft för att kunna förutse och hantera genomgripande förändringar (t.ex. artificiell intelligens, hållbarhet m.m.). Dessutom kunde man uppmärksamma betydelsen av forskningsinfrastrukturer av hög internationell standard.

Visionens fem huvudmål täcker in de viktigaste områdena och känns välbekanta. Inga större teman saknas i målbilden, men vissa viktiga delar får för lite uppmärksamhet (t.ex. forskningsinfrastrukturer, europeiskt samarbete). Universitetets profilering och roll blir avgörande i en mer specialiserad sektor.

De två inhemska språken eller engelskans roll i högre utbildning nämns inte i visionsdokumentet. En text om det språkliga läget skulle vara bra för visionens helhet till exempel enligt följande:

”Högskolorna arbetar för att bevara finska och svenska som samhällsbärande språk i utbildning och forskning. Terminologi på båda inhemska språken stärker utbildningens och forskningens tillgänglighet och samhällsnytta. Samtidigt är engelska vårt internationella vetenskapsspråk och ett viktigt språk inom undervisning i en situation då rekrytering och framgångsrik integration av studenter med internationell bakgrund i det finländska arbetslivet och samhället är en central uppgift för högskolesektorn.”

Visionens helhet och de övriga delarna

7. Eventuella kommentarer gällande visionens situationsbild

Situationsbilden speglar kända utmaningar (sjunkande utbildningsnivå, global konkurrens, behov av förnyelse) relativt väl.

8. Hur skulle du bedöma visionen och dess åtgärder som en helhet

Vi stöder starkt visionen om långsiktig och nyskapande forskning samt en positiv utveckling av satsningarna på forskning och utveckling fram till år 2040. Det övergripande målet för forskning och utbildning måste vara hög internationell kvalitet och internationellt ledarskap.

Visionen bedöms vara ambitiös men allmänt hållen. Den tar upp relevanta områden men innehåller inga överraskningar utan bekräftar pågående trender. Genomförande är nyckeln, d.v.s. visionens värde beror på konkreta åtgärder och resurser. Utan tydliga resurstillskott riskerar visionen stanna på papperet.

Man kunde ytterligare förtydliga universitetens och yrkeshögskolornas roller genom att särskilt nämna de olika högskolesektorerna i texten.

Finland är ett tvåspråkigt land vilket bör synas i visionsdokumentet.

9. Övriga kommentarer

I visionen saknas universitetspersonalens villkor och välmående. Inga åtgärder nämns trots omfattande förändringar i struktur, digitalisering och internationalisering.

Erlund Malin

Åbo Akademi - Utlåtandet sammanställts av Petra Åkersten, direktör för strategisk planering och verksamhetsledning och Anna-Maria Nordman, senior utredare enligt inkomna synpunkter/kommentarer från rektors ledningsgrupp och administrativa ledningsgruppen